

מראי מקומות- עבודה זרה ב'

לפני אידיהן

שלא הי' לו כלל, לא הוא ולא חליפיו, זה ודאי הרוחה גדולה לו, ואזיל מודה עליו, אבל במקח וממכר, אע"פ שהוא מרויחו במעות, מחסרו בחליפיו ולא אזיל ומודה". ויצא מדבריו, דאע"פ דס"ל לר"ת דעיקר האיסור הוא משום לפני עור, מ"מ איכא ג"כ חשש דאזיל ומודה עליו באיזה ציורים.

(ג) **אסור לשאת ולתת עמהם- ע' בתוס' שהאריך** לפרש על מה סומכים העולם בזמן הזה לעשות משא ומתן עם העכו"ם ואפי' ביום אידם ממש. וצייד להתיר או משום איבה, או משום דקיי"ל דבאמת אין עובדים לע"ז, או משום דהוי כמחניף להם. וע' בשו"ע (יו"ד קמ"ח, י"ב) שכן פסק השו"ע בשם יש אומרים, מטעם דבזמן הזה אינם בקיאים בטיב אלילים, ולכן הכל מותר. והוסיף הרמ"א משום טעם דאיבה, וכ' דמ"מ בעל נפש ירחיק מלשמוח עמהם ביום אידם אם יוכל לעשות באופן שלא יהי' איבה בדבר, וע"ש עוד פרטי דינים בזה.

(ד) **להלוותם- פי' תוס' בשם ר"ת** דהיינו דוקא בחנם אסור, אבל ברבית שרי, משום דמצטער טובא. אולם ע' בריטב"א דכ' דאפי' ברבית אסור, דאף דצער הוא לאחר זמן, מ"מ השתא שמח, שנודמו מעות הצריכין לו. וע' בתוס' לקמן (ו:) לענין ללוות מהן, דמשמע מקו' הגמ' שם דמיירי בחנם, והביא תוס' רא' מזה לשי' ר"ת [ולפי הריטב"א אולי צ"ל דהא כדאיתא והא כדאיתא, וצ"ע].

(ה) **אע"פ שמיצר הוא עכשיו, שמח הוא לאחר זמן- פרש"י, למחר.** והק' הר"ן (א. בדפי הרי"ף) דהא כאן אליבא דחכמים דר' ישמעאל הוא, דס"ל דאין איסור לאחר אידיהן, וא"כ מה לי דלמחר שמח, אלא כוונת המשנה הוא דשמח לאלתר לאחר שפרע חובו. אולם כ' המלא הרועים (בהגהות על הרי"ף בסוף המס') דקו' הר"ן תמוה, שהרי קיי"ל לקמן דלפני אידיהן היינו ג' ימים חוץ מיום האיד, וא"כ אף אם מודה העכו"ם לע"ז שלו לאחר זמן, שפיר הוי נכלל

(א) **לפני אידיהן של עובדי כוכבים- כ' הריטב"א** בשם תלמידי רש"י משמו, דדוקא אידים רחוקים, כדקתני סיפא, ואלו הן אידיהן. אבל הביא דתוס' הק' ע"ז מהא דא' לקמן (ו.) דנוצרי לדברי ר' ישמעאל לעולם אסור, והיינו משום דכל יום ראשון שלו הוי איד, אלמא מתני' אפי' באיד קרוב עסקינן, ומה דנקט מתני' ואלו הן וכו', היינו משום דבזמן ההוא הם היו אידיהן, ולא בא למעט שום אידים שלהם.

(ב) **לפני אידיהן של עכו"ם שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהם- פרש"י, וכולהו משום דאזיל ומודה לעבודת כוכבים ביום אידו.** והק' הריטב"א, הא איבעיא דלא אפשרטא הוא בגמ' לקמן, אם טעם דין מתני' הוא משום דאזיל ומודה לע"ז שלהם, או משום לפני עור, ונפק"מ בזה אם כבר יש לו בהמה להקריב, וא"כ לכאור' נקטי' בזה לקולא, דאיסור דרבנן הוא, וספק דרבנן לקולא, וא"כ למה פי' רש"י כצד החמור. ות' דאף דהגמ' אינו פושט אז השאלה, אולם מה שרבא אמר (ו:) דכולן משום דאזיל ומודה הוא, זהו פושט השאלה, ולכן שפיר נקט רש"י כאן כצד זה. וכ' הריטב"א דלפי דעת רש"י ודעימי', דנקטי' דטעם האיסור הוא משום דאזיל ומודה לעכו"ם שלו, יצא דאסור לקנות שום דבר מעכו"ם לפני אידיהן, וגם אסור למכור להם שום דבר המתקיים. אולם הביא מר"ת (וכן הובא בתוס') דס"ל דמותר לקנות כל דבר מהם, ומותר למכור להם כל דבר חוץ ממידי דתקרובת, דכיון דלא אפשרטא בעיין, אזלי' לקולא דטעם האיסור הוא משום לפני עור. ואף דקתני במתני' לשאת ולתת, דלכאור' משמע בין לקנות ובין למכור, מ"מ אין הכוונה אלא לשון מכירה, דהיינו לשאת מהן המעות ולתת להם המקח. וע' ברשב"א דהק' דלפי ר"ת מהו האיסור לפרוע להם ולהלוותם, הרי אין אלו דברים שיכול להקריבם לע"ז. ות' "דאיכא למימר דבהלואה ופריעה, שהוא מרויח עליו במה

על התורה, אות קמ"ט), הרי כי יבואו ליתן דין, במקום שכולו אמת, האם יכולים לומר דבר כזה, שהוא ממש שקר עצום וגסות, ואיך העיזו פניהם לדבר כן. וגם השיב להם הקב"ה דלצורך עצמן הם עושים, ומהו השאלה והתשובה כאן. והביא לפרש בשם הגר"ח ע"פ הא דא' בהקדמה לפיה"מ להרמב"ם, דכ' באריכות דמה שהקב"ה עשה כל הבריות שבעולם, הוא כדי להתאפשר להחכם לעסוק בחכמתו ובעבודתו. וא"כ, נמצא דלעולם מה שהאומות עשו, באמת הי' בשביל ישראל, דבאמת הכל הוא לתכלית זה. ולכן זהו מה שבאו האומות לעתיד לבוא לומר דכל מה שעשו לא עשו אלא בשביל ישראל, דזהו באמת הי' כל תכלית מה שעשו, ועכשיו הם רואים בחוש דזה הי' תכלית במה שעשו. אלא שהשיב להם הקב"ה, אמת הוא שכל מה שנעשה על ידם הי' בשביל ישראל, אבל אתם עשו רק לצורך עצמכם.

(י) **תקנתם שווקים להושיב בהם זונות, וכו' - כ' תוס'** דהי' יכול לומר לעשות בהן סחורה לעצמכם, אלא דכל מה שיכול לגנות הי' מגנה אותן. והק' התורת חיים, למה מגנה אותן. ועוד הק', גבי גשרים לא נקט שום גנאי. ועוד, למה בכסף וזהב אמר לי הכסף ולי הזהב, נימא דבשביל עצמן עשו. ובכלל, איך היו יכולין לומר דבשביל ישראל הרבו כסף וזהב, הרי לא נהנו ישראל מזה כלל, ושקר מוחלט הוא [וק"ק, דאם נקט כהגר"ח הנ"ל, א"כ גם יראו דאסיפת הכסף והזהב הי' בשביל ישראל, ואם לא נקט כהגר"ח, א"כ גם יש להק' על כל מה שעשו, וצ"ע]. וע"ש עוד מה שהק'. וכ' התו"ח לפרש הסוגיא, דהם באו לומר דסייעו לכלל ישראל לעסוק בתורה, ולכן רוצים חלק גדול של שטר, ועל דרך יששכר וזבולן, שהם היו הזבולן לכלל ישראל. אבל הקב"ה הי' רוצה להשיב להם דלא רק דלא עשו כן בשביל ישראל, ולכן אין להם השכר גדול, אלא אין להם אפי' שטר כמי שעושה לצורך תיקון המדינה, דהעושה לצורך המדינה, הרי הוא עושה בשביל כל המדינה, בין ישראלים ובין הגוים. ואם באמת היו עושים כן, יהי' להם איזה שכר, דהא למעשה הי' ג"כ נעשה בשביל ישראל. ולכן השיב להם הקב"ה דאפי' בשביל תיקון המדינה לא עשו, אלא רק בשביל עצמן, להושיב זונות

בהאיסור, דהיינו שיש לחוש שיודה ביום האיד ממש.

(ו) **מביא הקב"ה ס"ת ומניחו בחיקו, ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו, מיד נתקבצין ובאין עכו"ם בערבוביא - יש לעי', למה באין, האם חושבים דעסקו בתורה. וכ' המהרש"א** דבתחלה לא ידעו דספר תורת משה הוא בחיקו, אלא כל אומה חושב דדתה הוא, שהרי כולם חושבים דדתם הוא אמת. ורק אח"כ יפרש להם הקב"ה יש בכם מגיד זאת תורת משה, וכו'.

(ז) **וטעמא מאי - פי' בתוס' חכמי אנגלי', בשלמא לדבר שהוא של כבוד, דין הוא שיכנס תחלה, אבל בענין דין, שהוא דבר של פורענות, למה יכנס תחלה.**

(ח) **מקמי דליפוש חרון אף - הק' התוס' חכמי אנגלי', מה לי אם יהי' חרון אף על הרשעים. ותי' דאה"נ, זה קאי על קרא דלעשות משפט עבדו ומשפט עמו** [ואולם ק"ק, א"כ נמצא דלא תי' הא דאדום נכנס תחלה, ואולי כיון דלגבי כלל ישראל איכא סברא שיכנסו תחלה, א"כ ממילא עושין כן בכל מלך ועבד, וצ"ע]. וע"ע **בעבודת עבודה, שכ' ליישב באו"א, ע"פ מה שהק' דמבואר בברכות ובערובין דקרא דאחור וקדם צרתני, דהיינו דקדם הוא לפורענות הוא לגריעותא, וא"כ מהכ"ת דמה דאדום נכנס תחלה הוא מחמת דין מלכות וכבוד, אולי הוא משום שהוא לשם פורענות. ולכן פי' דהי' ק' להגמ', למה נכנס פרס אחר אדום, הו"ל לדעת שאין ממש לטענתם. ולא הו"ל לטעון כלל, כיון שרואין שהקב"ה שונאן והקדימן לפורענות. וזה הי' כוונת הש"ס בקו', מאחר דהקדימן לפורענות, מ"ט התחילו פרס לטעון, אע"כ שהם סברא דמה שהקדימן לרומי לא משום שנאתן, אלא משום טעם אחר, וע"ז קאמר דסברו פרס שהוא משום דמקמי דליפוך חרון אף, אבל לקושטא דמילתא אינו כן, אלא משום גריעותא דהקדימן לפורענות.**

(ט) **רבש"ע, הרבה שווקים תקנינו, וכו', וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיעתעסקו בתורה - תמה הגרי"ז (בספר מרן רי"ז על התורה, פ' בראשית, וכן בסטנסילס**

בשווקים, ולעדן עצמם במרחצאות, והגשרים הי' ליטול המכס, ולא כדי שיהיו בני אדם יכולים לעבור עליהם. ומה שאמרו שיש להם כסף וזהב, אמרו כן דהרבו כסף וזהב כדי לשכור מהן חיילות, וזהו באמת לצורך המדינה, ולכן לזה השיב הקב"ה דלי הכסף, וכו'. וגם המלחמות, שעשיית המלחמות הוא בשביל המדינה, אמר להם הקב"ה דמלחמות אני עשיתי, ועל דרך זה ביאר עוד, ע"ש [כן נראה בכוונתו, ע"ש].

יא) משום דהני משכי במלכותיהו עד דאתי משיחא - הק' התוס' רי"ד, בשלמא רומי משכא, אבל פרס מנלן דמשכא, הרי הא כלתה בימי יוונים. ותי' דהא דכלתה בימי יוונים, היינו שלא שלטה יותר על ירושלים, אבל על ישראל שבגלות בבל שולטים הם עד ימות המשיח.